

Прийменники в польській мові. *Przyimki w języku polskim.*

Przyimki (Прийменники) – це незмінна частина мови, слово що виражає відносини між граматично залежними один від одного словами всередині речення, без них мова була би недостатньо точною. Наприклад, точно відповісти на питання *Gdzie jest długopis?* (Де ручка?) можна саме завдяки прийменникам: *na biurku* (на столі), *pod biurkiem* (під столом), *obok biurka* (біля столу).

Прийменники служать для зв'язку слів в реченні або словосполученні. При поєднанні з іменною частиною мови прийменники створюють *wyrażenia przyimkowe* (прийменникові вирази). Це найменша одиниця мови, яка дозволяє конкретизувати значення прийменника. Прийменникові вирази – це сполучення прийменника з:

іменниками – *w domu* (в домі, вдома), *na tablicy* (на дошці), *do szkoły* (до школи), *o siostrze* (про сестру); прилагательними – *za duży* (занадто великий), *o szybkim* (про швидкий), *z młodymi* (з молодими); з займенниками – *przy nim* (з ним), *obok was* (біля вас), *beze mnie* (без мене), *z tobą* (з тобою); з чисельниками – *dla trojga* (для трьох), *po pierwsze* (по перше); з прислівниками – *na pewno* (напевно), *na zawsze* (на завжди), *od zaraz* (з цього моменту).

Спрощуючи, можна стверджувати, що прийменники не мають самостійного значення, а здобувають його в зв'язку з іншими частинами речення. Саме тому в цьому тексті ми не будемо перекладати прийменники, що окремо стоять, на українську мову, а приведемо безліч прикладів застосування прийменників в реченнях та прийменникових виразах, щоби їх значення було ясно з контексту. І саме такі речення будуть перекладатися на українську мову.

Класифікація прийменників

За структурою прийменники в польській мові діляться на 2 групи:

proste (прості) – *w, z, bez, za, o, dla, przez, pod, nad, na, do, od, przed, między, po, ku,;* *złożone* (складні), які складаються з двох або трьох простих

прийменників, які утворюють нове слово – zza (z+za), znad (z+nad), ponad, pomiędzy, poprzez, spoza, spod, pomimo

Класифікація прийменників за семантичними функціями представлена в таблиці нижче.

Семантична група	Прийменники	Приклади
1. przyimki przestrzenne (прийменники місця)	nad, za, przed, obok, między, naprzeciwko, w, na, pod, przy itd.	Piłka leży pod krzesłem. (М'яч лежить під стулом). Mieszkam naprzeciwko poczty. (Я живу навпроти пошти)
2. przyimki czasowe (прийменники часу)	o, podczas, około	Mam spotkanie o ósmej. (У мене зустріч о восьмій)
3. przyimki celowe (прийменники цілі та причини)	po, dzięki, z (powodu)	Idę po mleko. (Я йду за молоком)

Ця класифікація не означає, що конкретний прийменник належить тільки до однієї семантичної групи. Деякі прийменники можуть мати різне значення в залежності від конструкції, в якій вони використані. Наприклад, прийменник „na”:

książka leży na stole (книга лежить на столі) – przyimek przestrzenny (прийменники місця); idę na obiad (я йду на обід) – przyimek celowy (прийменники цілі та причини).

Правопис прийменників

Прийменники в прийменникових виразах з другими частинами мови пишуться окремо: do domu (додому), o zdrowiu (про здоров'я), dla mnie (для мене), przy drodze (при дорозі). Нижче приводимо приклади виразів, які часто визывають складнощі:

bez wątpienia (без сумніву),

beze mnie (без мене),

nade mną (наді мною),

poza domem (поза домом),

spod stołu (з-під столу),

spode łba (з-під лоба),
w ogóle (взагалі),
w czas (w porę) (вчасно),
w przód (do przodu) (вперед),
za granicą (за кордоном),
za mąż (заміж),
ze mną (зі мною),
znad morza (з моря).

Складні прийменники пишуться разом: ponad, ponad, poprzez itd. та згідно з вимовою. Перед глухими приголосними буде писатися буква „s”, а перед звонкими – „z”. Наприклад: spod, spomiędzy, sponad, spoza, sprzed, znad, zza.

z + pod → spod

z + przed → sprzed

z + po + za → spoza

z + po + między → spomiędzy

z + po + nad → sponad

z + nad → znad (пам’ятаємо, що звук „n” є звонким).

Ще один момент в правопису прийменників – це додаткове –e. Деякі прийменники виступають в подовженій формі з –e на кінці: z/ze, w/we, nad/nade, przed/przede. Голосна –e додається до прийменника для полегшення вимови. Тут немає суворих правил, коли вживається коротка, а коли подовжена форма, потрібно керуватися комфортом вимови. Наприклад, форма „ze” часто вживається перед приголосними s, z, ś, ź, ż, rz, sz, якщо після них теж йде приголосна, або ж перед словами, які починаються з декількох приголосних, наприклад: ze szkoły (зі школи), ze złota (із золота), ze srebra (зі срібла). У випадку з прийменником „w” форму „we” використовуємо перед словами, які починаються з приголосних w и f, з наступною приголосною: we Francji (у Франції), we Wrocławiu (у Вроцлаві). Що стосується форм „nade” та „przede”, то вони в основному

використовуються в стійких виразах: *nade mną* (наді мною), *przede wszystkim* (перш за все).

Прийменник і відмінкова форма

В залежності від побудови речення та його значення, прийменник може вимагати, щоби наступне за ним слово виступало в формі конкретного відмінка. Деякі прийменники керують тільки одним відмінком, наприклад, прийменник *dzięki* завжди потребує форми давального відмінка: *Dzięki mamie nauczyłam się czytać* (завдяки мамі я навчилася читати). Інші ж прийменники можуть керувати одразу декількома відмінками, наприклад, прийменник *pod*, який керує знахідним та орудним відмінками: *przyjdę pod koniec spotkania* (я прийду під кінець/ наприкінці зустрічі) – знахідний відмінок; *buty są pod szafką* (ботинки стоять під шкафчиком) – орудний відмінок.

Дуже часто в українській та польській мові прийменники відповідають різним відмінкам. Наприклад, прийменник „*po*” в польській мові відповідає відмінку *Narzędnik: Po (czym?) lekcji idę na spacer*. Українською мовою це перекладається як «Після (чого?) урока я йду гуляти», і прийменник «після» відповідає родовому відмінку.

В таблицях нижче ми приводимо найбільш уживані польські прийменники з вказівкою на відмінок, якому вони відповідають, а також з прикладами та перекладом на українську мову. Зверніть увагу, що деякі прийменники з’являються в декількох таблицях, тобто вони можуть відповідати декільком відмінкам.

Називному та кличному відмінку не відповідає жоден прийменник, ці відмінки є незалежними.

Прийменники, які відповідають родовому відмінку *Dopełniacz (kogo? czego?)*

Прийменник	Приклад	Переклад
<i>bez</i>	<i>Herbata bez cytryny</i>	Чай без лимону
<i>blisko</i>	<i>Bank jest blisko poczty</i>	Банк знаходиться близько від пошти
<i>dla</i>	<i>To są kwiaty dla mamy</i>	Це квіти для мами

do	Będę czekać do czwartej	Я буду чекати до чотирьох
dookoła ≈ wokół, naokoło	Pies biega d(o)okoła / wokół / naokoło stołu	Собака бігає навколо столу
koło ≈ obok	Basen jest koło/ obok hotelu	Басейн знаходиться біля готелю / поблизу готелю
mimo	Pracuję mimo choroby	Я працюю, незважаючи на хворобу
naprzeciw ≈ naprzeciwko	Szpital jest naprzeciw(ko) ratusza	Лікарня знаходиться навпроти ратуші
niedaleko	Niedaleko domu jest park	Недалеко від дому знаходиться парк
od(e)	To prezent od taty i ode mnie. Jesteś starszy od Ewy i ode mnie	Це подарунок від папи та від мене. Ти старший за Еву та мене
około ≈koło	Wrócił (o)koło północy	Він повернувся близько півночі
oprócz	Wszyscy oprócz mnie tam byli	Усі, крім мене, там були
podczas	Podczas koncertu zadzwonił telefon	Під час концерту задзвонив телефон
poniżej	Część Holandii leży poniżej poziomu morza	Частина Голландії лежить нижче рівня моря
powyżej	Mieszkają powyżej mostu	Вони живуть вище від мосту (вгору за течією від мосту)
spod	Wyjmij walizkę spod łóżka	Вийми валізу з-під ліжка
spomiędzy	Znajdź mój zeszyt spomiędzy książek	Найди мій зошит між книг
spośród	Spośród twoich znajomych najbardziej lubię Jana	З твоїх знайомих мені більше всього подобається Ян
spoza ≈ zza	On pochodzi spoza Polski. Kot nie mógł wyjść zza szafy	Він народився не в Польщі / поза Польщею. Кіт не зміг вибратися з-

		за шафи
sprzed	Pociąg mi uciekł sprzed nosa	Потяг поїхав у мене з-під носа
u	Mieszkamy u rodziców	Ми живемо у батьків
w czasie ≈ w ciągu	Poznaliśmy się w czasie urlopu. W ciągu trzech lat nakręciła osiem filmów	Ми познайомилися під час відпустки/ у відпустці. Протягом трьох років/ за три роки вона зняла вісім фільмів
w razie	W razie deszczu, spotkamy się w środku	Якщо буде дощ, зустрінемося всередині
według	Według prawa Według mnie	Згідно закону По моєму/ на мою думку
wśród	Dobrze się czuję wśród młodych ludzi	Я добре почуваю себе серед молоді
wzdłuż	Szliśmy wzdłuż rzeki	Ми йшли вздовж річки
z(e)	Jestem z Polski, a on ze Szwecji	Я з Польщі, а він з Швеції
zamiast	Zamiast ryżu poproszę ziemniaki	Замість риса попрошу картоплю
znad	Jutro wracamy znad morza	Завтра ми повертаємось з моря
z powodu	Odwołał spotkanie z powodu choroby	Він скасував зустріч через хворобу

Прийменники, які відповідають давальному відмінку Celownik (кому? czemu?)

Прийменник	Приклад	Переклад
dzięki	Nauczyłam się pływać dzięki twojej pomocy	Я навчилася плавати завдяки твоїй допомозі
naprzeciw	Ala wyszła naprzeciw matce	Аня вийшла назустріч до мами
na przekór ≈ na złość	Chciał studiować na przekór rodzicom	Він хотів навчитися наперекір батькам
przeciw ≈ przeciwko	Tabletki przeciw grypie	Таблетки проти грипу
wbrew	Zrobiłem to wbrew sobie	Я зробив це всупереч собі

Прийменники, які відповідають знахідному відмінку Biernik (kogo? co?)

Прийменник	Приклад	Переклад
między ≈ pomiędzy	Schowaj pieniądze (po)między dwie książki	Сховай гроші між двома книжками
na	Położ gazetę na stół. On jest chory na grype. Idę na uniwersytet, a potem na pocztę i na koncert. Sto kilometrów na godzinę	Поклади газету на стіл. Він хворий грипом. Я йду в університет, потім на пошту та на концерт. Сто кілометрів за годину
nad	Idę nad rzekę	Я йду на річку/ до річки
o	Kłócimy się o drobiazgi Proszę o sok pomarańczowy	Ми сваримось через дрібниці Дайте, будь ласка, помаранчевий сік
po	Przyjedź po mnie na lotnisko	Приїдь за мною (зустрічати мене) в аеропорту
pod	Kot wszedł pod szafę. Przyjdę pod wieczór.	Кіт забрався під шафу. Я приїду до вечора/ під вечір.
ponad	Czekam już ponad godzinę	Я чекаю вже більше години
poza	Nigdy nie wyjeżdżał poza Warszawę	Він ніколи не виїжджав з Варшави
przed(e)	Wyjdź przed dom	Вийди з дому (та стій перед домом)
przez(e)	Nie przechodź sama przez drogę. Przeze mnie masz teraz kłopoty	Не переходь сама через дорогу. Через мене у тебе тепер проблеми
w(e)	Przyjadę we wtorek albo w piątek. Zrobimy to w trojkę.	Я приїду у вівторок або в п'ятницю. Ми зробимо це втроєх
za	Schowaj się za szafę. Przyjdę za godzinę	Сховайся за шафу. Я приїду за годину

Прийменники, які відповідають орудному відмінку Narzędnik (z kim? z czym?)

Прийменник	Приклад	Переклад
(po)między	Chcę siedzieć (po)między córką i synem	Я хочу сидіти між дочкою та сином
nad	Lecimy nad Warszawą. Jestem nad morzem, a ty nad jeziorem. Zasnęłam dopiero nad ranem	Ми летимо над Варшавою. Я на морі/у моря, а ти на озері/ у озера. Я заснула тільки перед світанком.
pod	Kot śpi pod szafą. Pod warunkiem, że tego więcej nie zrobisz	Кіт спить під шафою. За умови, що ти цього більше не зробиш.
ponad	Lecimy ponad chmurami	Ми летимо вище хмар
poza	Mieszkamy poza Warszawą. A poza tym wszystko w porządku.	Ми живемо за Варшавою (за межами Варшави). А крім цього/у всьому іншому/за винятком цього, все в порядку
przed(e)	Czekam przed domem. Przyjdź do nas przed dziewiątą	Я чекаю перед домом/ у дома. Прийди до нас о дев'ятій годині/ до дев'ятої
w związku z	Dostałem list w związku z wypadkiem	Я отримав листа в зв'язку з нещасним випадком
za	Schował się za drzewem	Він сховався за деревом
z(e)	Sąsiadka ze starym psem kłóci się z sąsiadką z kotem	Сосідка зі старою собакою свариться з сосідкою з котом
zgodnie z	Nie umiesz jeździć zgodnie z przepisami?	Ти не вмієш їздити за правилами?

Прийменники, які відповідають с місцевому відмінку Miejscownik (o kim? o czym?)

Прийменник	Приклад	Переклад
na	Gazeta leży na stole. Mieszkał na wsi, na Ukrainie	Газета лежить на столі. Він жив в селі, на Україні
o	Myślę o was. Wróc o dziesiątej	Я думаю про вас. Повертайся о десятій
po	Po pracy przyjdę do domu. Nie skacz po kanapie. Buty mam po bracie	Після роботи я прийду додому. Не стрибай по канапі. Це взуття (дісталояь мені) від мого брата
przy	Usiądź przy mnie. Mógłbyś to przy okazji zrobić?	Сядь поряд зі мною. Ти міг би це зробити при нагоді?
w(e)	Byliśmy w górach, w Austrii i we Włoszech	Ми були в горах, в Австрії та в Італії

Джерела:

Pyzik Józef. 2006. Przygoda z gramatyką. Kraków.

Madelska Liliana. 2012. Практична граматики польської мови. Kraków.